

ROD I SPOL, MUŠKO I ŽENSKO²⁹¹

1. Uvod

Stereotipi su duboko ukorijenjeni u jeziku i snažno odražavaju stavove, jezično ponašanje i percepciju sebe i drugih. Stereotipi i predrasude neodvojiv su dio identiteta, ali i rezultat interakcije socijalnih, kulturnih, psiholoških i jezičnih čimbenika. Jezik reproducira društvenu asimetriju u statusu i moći, što se odražava i u odgovarajućim društvenim ulogama.²⁹² U terminološkoj bazi *Hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja – Jena*²⁹³, koja je podbaza terminološke baze *Struna*²⁹⁴, stereotipi su definirani kao ustaljeni i uopćeni vrijednosni sudovi pojedinca ili zajednice o pojedinačnim pojavama, pojedincima ili društvenim skupinama. Stereotipi se dijele na društvene i jezične stereotype. U *Jeni* je društveni stereotip određen kao prototip kojim određeni stereotip prihvaćamo kao tipični slučaj te se njime koristimo pri brzim prosudbama, najčešće ljudi. Društveni su stereotipi u cjelini vlasništvo društva čiji identitet grade bez obzira na individualne razlike u mišljenju (Miloš 2014: 13). Jezični je stereotip riječ ili izraz kojim se u jeziku izražava ustaljen i uopćen vrijednosni sud govornika neke jezične zajednice o pojedinačnim pojavama, pojedincima ili društvenim skupinama. Jezični su stereotipi najčešće povezani s izražavanjem odnosa prema određenim društvenim skupinama ili pojedincima (etnički ili spolni/rodni stereotipi), zanimanjima, zemljopisnim područjima (gradovima, državama), ljudskim osobinama, životinjama i sl. Mocijski odnosi (muško-ženski parovi)²⁹⁵, sažeti jezični oblici poput frazema²⁹⁶, poslovice i viceva²⁹⁷ najčešći su jezični ostvaraji stereotipnih odnosa.

Spolni/rodni stereotipi uloge su koje su pridružene muškarcima i ženama od najranijega djetinjstva preko obrazaca ponašanja koji su im nametnuti. Oni se odražavaju u vjerovanjima o (prototipnim) osobinama muškaraca i žena i dovode do očekivanja o tome kakvi su oni i kakvi bi trebali biti.²⁹⁸ „Diskriminacija u jeziku postoji na svim

---

²⁹¹ U ovome radu na *Mrežnik* su primijenjeni rezultati istraživanja opisanih u radovima Mihaljević 2020., Mihaljević i Mihaljević 2021. i Mihaljević, Mihaljević i Mihaljević 2022.

²⁹² „Language powerfully reflects and influences attitudes, behaviour and perceptions.” (Menegatti i Rubin 2017.)

²⁹³ Više o *Jeni* vidi u Mihaljević, Hudeček i Jozić (ur.) 2023.

²⁹⁴ Više o bazi *Struna* vidi u Nahod 2023.

²⁹⁵ Više o mocijskim parovima vidi u poglavlju Hudeček, Mihaljević *Obrada imenica*

²⁹⁶ O muškarcima i ženama u frazemima vidi u Kovačević 2019. i 2020.

²⁹⁷ O stereotipima u poslovicama i vicevima vidi u Miloš 2014. i 2017.

²⁹⁸ „Gender stereotypes are beliefs about the attributes of men and women and produce expectations about what they are like and should be like.” (Menegatti i Rubini 2017.)

jezičnim razinama, od jezičnih seksizama koji prenose duboko ukorijenjene predrasude o ženama do potpune isključenosti žena iz jezika. Da bi se razumjela (ne)prisutnost žena ili pak njihova diskriminirana prisutnost u jeziku, treba razumjeti odnose moći i rodnu problematiku i koristiti i stvarati jezik koji ne diskriminira žene.” (*Pojmovnik rodne ideologije* 2007: 20). Kako bi se uspostavilo spolno/rodno nediskriminirajući, neseksistički jezik²⁹⁹, teži se smanjivanju spolnih/rodnih stereotipa³⁰⁰. Danas se sve više raspravlja o jezičnim problemima povezanim s govorom o nebinarnim osobama, pa se i tomu problemu u *Mrežniku* posvećuje pozornost.

2. Metodologija i određenje teme

Ovo je istraživanje provedeno na četirima korpusima. Opći su korpusi *hrWaC* i *Jezična riznica*, a specijalizirani korpusi *Jezikoslovni korpus* (Mihaljević i Marković) i *Rodni korpus* (Mihaljević, Mihaljević i Mihaljević 2022.). Svi se ti korpusi mogu pretraživati u *Sketch Engineu*. Skice riječi u hrvatskim korpusima pokazuju raspodjelu kolokacija riječi *stereotip* prikazanu u 1. tablici.

1. tablica: Skice riječi *stereotip* u hrvatskim korpusima

Jezikoslovni korpus	hrWaC																																												
WORD SKETCH Jezikoslovni stereotip as noun 319x ... prijedlog-iza <table> <tr> <th>kakav?</th><th>koordinacija</th></tr> <tr> <td> rodan % ... "rodnih stereotipa" </td><td> predrasuda % ... "Stereotipi i predrasude" </td></tr> <tr> <td> južnjački % ... "južnjačkih ženskih stereotipa" </td><td> predodžba % ... "utemeljena na ustaljenim predodžbama i stereotipima svojstvenima frazeologiji dvaju" </td></tr> <tr> <td> rodni % ... "rodne stereotipe i" </td><td> ustaliti % ... "stereotipima i ustaljenim predodžbama o rodnim" </td></tr> <tr> <td> rasprostraniti % ... "rasprostranjenim stereotipima" </td><td></td></tr> <tr> <td> patrijarhalan % ... "patrijarhalnih stereotipa" </td><td></td></tr> <tr> <td> spolan % ... "spolnim stereotipima" </td><td></td></tr> <tr> <td> negativan % ... "ali i negativni stereotipi o intelektualnoj ograničenosti" </td><td></td></tr> <tr> <td> kulturan % ... "Kulturni stereotipi" </td><td></td></tr> </table>	kakav?	koordinacija	rodan % ... "rodnih stereotipa"	predrasuda % ... "Stereotipi i predrasude"	južnjački % ... "južnjačkih ženskih stereotipa"	predodžba % ... "utemeljena na ustaljenim predodžbama i stereotipima svojstvenima frazeologiji dvaju"	rodni % ... "rodne stereotipe i"	ustaliti % ... "stereotipima i ustaljenim predodžbama o rodnim"	rasprostraniti % ... "rasprostranjenim stereotipima"		patrijarhalan % ... "patrijarhalnih stereotipa"		spolan % ... "spolnim stereotipima"		negativan % ... "ali i negativni stereotipi o intelektualnoj ograničenosti"		kulturan % ... "Kulturni stereotipi"		WORD SKETCH Croatian Web (hrWaC) stereotip as noun 10,377x ... <table> <tr> <th>kakav?</th><th>koordinacija</th></tr> <tr> <td> uvriježen % ... </td><td> predrasuda % ... </td></tr> <tr> <td> rodan % ... "rodnih stereotipa" </td><td> klišej % ... </td></tr> <tr> <td> patrijarhalan % ... </td><td> seksizam % ... </td></tr> <tr> <td> seksistički % ... </td><td> generalizacija % ... </td></tr> <tr> <td> ukorijeniti % ... </td><td> diskriminacija % ... "stereotipa i diskriminacije" </td></tr> <tr> <td> nametnuti % ... "nametnutih stereotipa" </td><td> šablona % ... </td></tr> <tr> <td> rasan % ... "rasnih stereotipa" </td><td> predodžba % ... </td></tr> <tr> <td> spolan % ... "spolnih stereotipa" </td><td> mit % ... </td></tr> <tr> <td> rasistički % ... </td><td> kliše % ... </td></tr> <tr> <td> ustaliti % ... </td><td> zabluda % ... "stereotipa i zabluda" </td></tr> <tr> <td> muško-ženski % ... </td><td> stigma % ... </td></tr> <tr> <td></td><td> arhetip % ... </td></tr> </table>	kakav?	koordinacija	uvriježen % ...	predrasuda % ...	rodan % ... "rodnih stereotipa"	klišej % ...	patrijarhalan % ...	seksizam % ...	seksistički % ...	generalizacija % ...	ukorijeniti % ...	diskriminacija % ... "stereotipa i diskriminacije"	nametnuti % ... "nametnutih stereotipa"	šablona % ...	rasan % ... "rasnih stereotipa"	predodžba % ...	spolan % ... "spolnih stereotipa"	mit % ...	rasistički % ...	kliše % ...	ustaliti % ...	zabluda % ... "stereotipa i zabluda"	muško-ženski % ...	stigma % ...		arhetip % ...
kakav?	koordinacija																																												
rodan % ... "rodnih stereotipa"	predrasuda % ... "Stereotipi i predrasude"																																												
južnjački % ... "južnjačkih ženskih stereotipa"	predodžba % ... "utemeljena na ustaljenim predodžbama i stereotipima svojstvenima frazeologiji dvaju"																																												
rodni % ... "rodne stereotipe i"	ustaliti % ... "stereotipima i ustaljenim predodžbama o rodnim"																																												
rasprostraniti % ... "rasprostranjenim stereotipima"																																													
patrijarhalan % ... "patrijarhalnih stereotipa"																																													
spolan % ... "spolnim stereotipima"																																													
negativan % ... "ali i negativni stereotipi o intelektualnoj ograničenosti"																																													
kulturan % ... "Kulturni stereotipi"																																													
kakav?	koordinacija																																												
uvriježen % ...	predrasuda % ...																																												
rodan % ... "rodnih stereotipa"	klišej % ...																																												
patrijarhalan % ...	seksizam % ...																																												
seksistički % ...	generalizacija % ...																																												
ukorijeniti % ...	diskriminacija % ... "stereotipa i diskriminacije"																																												
nametnuti % ... "nametnutih stereotipa"	šablona % ...																																												
rasan % ... "rasnih stereotipa"	predodžba % ...																																												
spolan % ... "spolnih stereotipa"	mit % ...																																												
rasistički % ...	kliše % ...																																												
ustaliti % ...	zabluda % ... "stereotipa i zabluda"																																												
muško-ženski % ...	stigma % ...																																												
	arhetip % ...																																												

²⁹⁹ O nazivlju spolno/rodno nediskriminirajućega jezika vidi u Mihaljević 2023.

³⁰⁰ Usp. „Gender-fair language (GFL) aims at reducing gender stereotyping and discrimination.” (Sczesny, Formanowicz i Moser 2016: 1).

Riznica

WORD SKETCH

Riznica v0.1

stereotip as noun 578x

kakav?

uvriježen %

teološki %

negativan %

rodan %

literaran %

spolan %

uobičajen %

pozitivan %

društven %

klasičan %

dosadašnji %

pun %

koordinacija

predrasuda %
"prepoznavanje stereotipa i predrasuda i"

konvencija %

istina %

WORD SKETCH

Rodni korpus

stereotip as noun 526x

kakav?

rodni
rodne stereotipe

rodan
rodnih stereotipa

spolni
Tea - " Spolni i rodni stereotipi na hrvatskim portalima

tradicionalan
tradicionalni stereotipi

socijalno-kulturološki
na ispitivanje kontinuiteta socijalno-kulturoloških stereotipa vezanih uz žensku

postojeći
i muškaraca , postojećih stereotipa , rodni uloga

negativan
kao posljedica prihvatanja negativnih stereotipa koje stvara opresivna

spolan
spolni stereotipi

koordinacija

predrasuda
stereotipa i predrasuda

pravilo
rodne uloge , pravila i stereotipe

jačanje
važnosti revidiranja rodni stereotipa te jačanja rodne ravnopravnosti

seksizam
stereotipa i seksizama

standard
učenje standarda i stereotipa o rodnoj ulozi

mit
nekoliko veoma prisutnih stereotipa i mitova o homoseksualnim osobama

uloga
pokazala da određene uloge ili stereotipi proizvode neželjene ili

Pregledom skica riječi četiriju korpusa možemo zaključiti:

1. U svim pregledanim korpusima naziv *stereotip* najčešće se pojavljuje u koordinaciji s riječju *predrasuda*. Budući da su stereotipi blisko povezani s predrasudama, analizirat će se i stereotipi i predrasude.
2. U svim korpusima najčešće se pojavljuju kolokacije koje upućuju na to da je riječi o spolnim/rodnim stereotipima: *rođan* (riječ je o pogrešnoj lematizaciji, treba biti *rodni*), *rodni*, *patrijarhalan*, *seksistički*, *spolni*, *muško-ženski*. U dvama korpusima često se uz stereotip pojavljuje i riječi *seksizam*.
3. Osim stereotipa koji upućuju na muško-ženske odnose, u korpusu se pojavljuju i ovi stereotipi: *kulturni*, *rasni/rasistički*, *teološki*, *društveni*.

Glavne su značajke stereotipa prepoznate u korpusima: *rasprostranjenost*, *uvriježenost*, *negativnost*, *uobičajenost*. U daljnjoj analizi pozornost će biti usmjerena spolnim/rodnim stereotipima (i predrasudama) kao najčešćim stereotipima, koji su duboko ukorijenjeni u jeziku, a često se zrcale i u leksikografskim djelima.

3. Strategije izbjegavanja predrasuda i stereotipa u jeziku

Izbjegavanje predrasuda i stereotipa bitan je korak na putu prema spolnoj/rodnoj ravnopravnosti u svim područjima. Stoga postoje strategije za njihovo uklanjanje iz jezika (ili barem njihovo svodenje na najmanju mjeru). Načela spolne/rodne

jednakosti, neutralnosti i nediskriminacije utemeljene na spolu/rodu ugrađena su u zakonodavstvo Europske unije (npr. *Gender-neutral language in the European Parliament*).³⁰¹ Primjena načela spolne/rodne nediskriminacije u jeziku zahtijeva različite strategije u različitim jezicima, koje ovise o različitim jezičnim sustavima. Engleski ima prirodni rod i većina je imenica spolno/rodno neutralna. Za jezike koji imaju prirodni rod dokument *Gender-neutral language in the European Parliament* predlaže postupak neutralizacije. Tako se predlaže da se imenice koje sadržavaju sastavnice *man, woman, master, mistress* itd. ili imaju spolno/rodno obilježeni sufiks, npr. *stewardess*, zamijene imenicama koje takve značajke nemaju. Da bi se postigao spolno/rodno neutralan jezik, u engleskome je potrebno zamijeniti samo manji broj (najčešće profesijskih) imenica. Kad to nije moguće, dokument *Gender-neutral language in the European Parliament* preporučuje uporabu muških ili ženskih mocijskih parnjaka *actor/actress, waiter/waitress*.³⁰² ovisno o tome je li riječ o muškarcu ili ženi. U dokumentu *Gender-neutral language in the European Parliament* predlaže se da se u jezicima koji imaju gramatički rod ravnopravno stvaraju i upotrebljavaju (muški) i ženski mocijski parnjaci (2018: 5). Također se predlaže uporaba dvostrukih naziva umjesto generičkoga muškog roda (2018: 5). Time se ne stvara spolno/rodno neutralan jezik, ali se stvara nediskriminirajući jezik koji potiče spolnu/rodnu uključivost.

Hrvatski jezik ima gramatički rod i u njemu je svakoj imenici, posvojnoj i osobnoj zamjenici, pridjevu i nekim glagolskim oblicima pridružen rod. Stoga je u hrvatskome nemoguće upotrebljavati strategije spolne/rodne neutralnost kao u engleskome, ali je moguće i potrebno izgrađivati spolno/rodno nediskriminirajući jezik. S druge strane ta rješenja ne smiju smanjivati čitljivost teksta.³⁰³

4. *Spol, rod, spolni i rodni u Mrežniku*

Pri analizi jezičnih stereotipa, predrasuda i izgradnji nediskriminirajućega jezika potrebno je odrediti značenja imenica *spol* i *rod* i pridjeva *spolni* i *rodni*, koji se nalaze i u definiciji mnogih naziva u *Mrežniku*. U *Struni* (antropologija) nalaze se ove definicije naziva *rod* i *spol* i višerječnih naziva koji sadržavaju pridjev *rodni* i *spolni* (vidi 2. tablicu).

³⁰¹ O rodnoj ravnopravnosti u Europskoj uniji vidi Miloš 2023.

³⁰² „Actor is now commonly used for both genders; use actress if the person's gender is relevant.” (*Gender-neutral language in the European Parliament* 2018: 12–13.

³⁰³ „Solutions that reduce the readability of a text,..., should be avoided.” (*Gender-neutral language in the European Parliament* 2018: 79).

2. tablica: *Rod i spol u Struni* (projekt ANTRONA)

rod	kulturno specifično oblikovanje spolova i njihova međuodnosa napomena: Budući da je riječ o društvenoj konstrukciji koja obuhvaća djelovanje i uloge pripisane muškarcima i ženama u javnome i privatnome životu u određenome društvu, definicija roda promjenjiva je u vremenu i prostoru. Opreka između roda kao sociokulturne i spola kao biološke kategorije posebno je važna za feminističku antropologiju iako se mnogi antropolozi iz drugih područja s njom ne slažu. engleski: gender
rodna hijerarhija	različito vrednovanje rodno obilježenih aktivnosti i svojstava s obzirom na razdiobu resursa, ugleda i moć napomena: Zbog nedovoljno jasnoga razdvajanja uporabe naziva <i>rod</i> i <i>spol</i>, spolna hijerarhija često se upotrebljava kao izotznačnica rodnoj hijerarhiji. engleski: gender hierarchy
rodni identitet	društveno očekivano ponašanje i podjela rada s obzirom na rodnu pripadnost pojedinaca. engleski: gender role
spol	ukupnost bioloških obilježja po kojima se muškarac i žena razlikuju. engleski: sex

U toj je terminološkoj bazi navedena temeljna razlika između *roda* ('društvena konstrukcija') i *spola* ('biološka obilježja').

Riječ *rod* ima mnogo više značenja od riječi *spol* u hrvatskome jeziku i od riječi *gender* u engleskome jeziku. U uvodu *Pojmovnika rodne terminologije* piše: „U hrvatskoj jezičnoj praksi pojmovi *rod* i *spol* nisu dovoljno značenjski razdvojeni. Jedan od razloga je i ukorijenjena uporaba termina *spol* i u značenju roda.” I u *Pojmovniku* se katkad upotrebljava dvostruki naziv *rod/spol*, npr. *statistika vođena prema spolu/rodu* (engl. gender roles, gender statistics). Analiza riječi *rod*, *spol*, *rodni* i *spolni* provedena je na *hrWaC-u*, vidi 1. sliku i na *Rodnome korpusu*, vidi 2. sliku.

WORD SKETCH DIFFERENCE

Croatian Web (hrWaC 2.2, RFTagger)

rod 38,404x | | | | | | | | spol 47,595x

↔	⚙	🔍	✕	↔	⚙	🔍	✕	↔	⚙	🔍	✕
koga-što				oba_u_genitivu				koordinacija			
sramotiti	37	0	...	ljudski	3,499	0	...	spol	366	0	...
zamrziti	14	0	...	plemenit	65	0	...	pleme	63	0	...
izumrijeti	10	0	...	ovogodišnji	159	0	...	porod	84	0	...
istrijebiti	11	0	...	muski	143	58	...	porodica	19	0	...
zgaditi	10	0	...	zenski	141	87	...	vrsta	152	23	...
sazdati	7	0	...	muški	1,078	891	...	seksualnost	36	18	...
odrediti	16	128	...	ženski	1,300	1,228	...	spolan	7	55	...
promijeniti	18	432	...	isti	142	1,573	...	rasa	7	99	...
promjeniti	0	39	...	jak	0	607	...	rod	8	366	...
doznati	0	28	...	lijep	0	1,582	...	dob	8	500	...
privlačiti	0	85	...	nježan	0	769	...	starost	0	79	...
saznati	0	95	...	suprotan	0	2,254	...	doba	0	268	...

1. slika: Razlikovna skica riječi *rod* (gore) i *spol* (dolje)

Analizom razlikovnih skica riječi možemo utvrditi: 1. uz imenicu *rod* pojavljuju se glagoli *sramotiti*, *zamrziti*, *izumrijeti*, *istrijebiti*, *zgaditi*, *sazdati* te pridjevi *ljudski*, *plemenit*, *ovogodišnji*. *Rod* je koordinacijski najčešće povezan sa *spolom*, ali su česte koordinacije i s *pleme*, *porod* i *porodica*. 2. Imenica *seksualnost* te pridjevi *muški*, *ženski* i *isti* kolokacijski se povezuju i sa *spolom* i s *rodom*. 3. Imenica *spol* kolokacijski se povezuje s glagolima *odrediti*, *promijeniti*, *doznati*, *privlačiti* i *saznati*, pridjevima *jak*, *lijep*, *nježan* i *suprotan* te se koordinacijski povezuje s imenicama *rod*, *dob*, *starost* i *doba*. Budući da se mnoge od tih kolokacija imenice *rod* ne odnose na značenja imenice *rod* koja su u središtu pozornosti ovoga rada, analiza je provedena i na *Rodnome korpusu*.

WORD SKETCH DIFFERENCE

Rodni korpus

rod 2,332x spol 3,843x

kakav?				koordinacija				subjekt_od			
gramatički	17	0	...	spol	236	0	...	označavati	10	0	...
srednji	16	0	...	politika	7	0	...	značiti	9	0	...
leksički	5	0	...	polo	5	0	...	postajati	8	0	...
dodijeliti	11	14	...	rodni	5	0	...	poistovjećivati	4	0	...
muški	127	172	...	način	5	0	...	mijenjati	5	0	...
ženski	106	202	...	seksualnost	23	5	...	odnositi	23	4	...
vlastit	14	38	...	rodan	28	15	...	moći	13	5	...
pripisati	6	54	...	seksualan	6	19	...	definirati	7	5	...
različit	5	42	...	rod	4	236	...	koristiti	10	12	...
suprotan	12	161	...	život	0	7	...	nemati	0	4	...
isti	10	152	...	spolan	0	12	...	utjecati	0	4	...
biološki	5	157	...	roda	0	14	...	određivati	0	7	...

2. slika: Razlikovna skica riječi *rod* (gore) i *spol* (dolje) u *Rodnome korpusu*

Rod je u prvome redu gramatički i leksički, koordinacijski se povezuje sa spolom, a može se mijenjati. Spol je biološki, koordinacijski se povezuje s rodom, i može se određivati.

Na temelju korpusne analize u *Mrežniku* je zabilježeno dvanaest značenja riječi *rod*. Dva značenja nisu dosad zabilježena u hrvatskim rječnicima, ali se sve češće pojavljuju u uporabi. Značenje 'rod je društveno i kulturno oblikovanje uloga, ponašanja, aktivnosti i osobina koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce' zabilježeno je i u *Struni* (projekt ANTRONA), pa se u *Mrežniku* to značenje i povezuje s bazom *Struna*. U 3. tablici donose se ta dva značenja imenice *rod* i primjeri uporabe iz *Mrežnika*.

3. tablica: Dva značenja imenice *rod* u *Mrežniku*

definicije	primjeri
Rod je identitet koji osoba sebi pripisuje i koji se može poklapati sa spolnim identitetom ili može od njega odstupati.	Neke transrodne osobe odbacuju tradicionalna shvaćanja roda samo kao muškoga ili ženskoga, pa se identificiraju samo kao raznorodni, rodno varijantni, <i>queer</i> ili nešto treće. Nebinarnim osobama nazivamo osobe čiji rod se ne poklapa s binarnim kategorijama, odnosno koje se ne definiraju ni kao žene ni kao muškarci.

Rod je društveno i kulturno oblikovanje uloga, ponašanja, aktivnosti i osobina koje određeno društvo smatra prikladnima za žene odnosno za muškarce.	U svrhu ove <i>Konvencije</i> rod označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnim za žene i muškarce. Rod kao takav nema više ništa s biologijom jer je posrijedi kategorija koja se dodaje spolnom tijelu, odnosno, lakonski rečeno, muškarac i žena postaju položaji koje subjekt zauzima u simboličkom poretku, pa kad govorimo o rodu, govorimo o jednom aspektu društvene organizacije.

Pridjev *rodni* zabilježen je samo u dvama značenjima, a u korpusu je najčešće potvrđen u značenju ‘koji se odnosi na rod, identitet koji osoba sebi pripisuje ili joj ga društvo pripisuje’.

U *hrWaC*-u i *Rodnome korpusu* analizirane su najčešće kolokacije lema *rodni* i *spolni*. Na 3. slici prikazuje se razlikovna slika riječi *rodni* i *spolni* u *Rodnome korpusu*. Pridjev *rodni* kolokacijski se povezuje uz imenice *disforija*, *ideologija*, *norma*, *terminologija*, *uloga*, a pridjev *spolni* uz imenice *čin*, *odgoj* i *opredjeljenje*.

tko-što?			
disforija	51	0	...
ideologija	25	0	...
norma	26	0	...
terminologija	17	0	...
uloga	117	8	...
identitet	176	57	...
stereotip	36	14	...
izražavanje	4	12	...
karakteristika	3	21	...
čin	0	6	...
odgoj	0	11	...
opredjeljenje	0	12	...

3. slika: Razlikovna skica riječi pridjeva *rodni* (gore) i *spolni* (dolje)

Na temelju tih kolokacija i pretrage konkordancija u *hrWaC-u* i *Rodnome korpusu* u *Mrežnik* su unesene kolokacije prikazane u 4. tablici. Budući da je u korpusnim primjerima bilo nemoguće utvrditi na koje se od gornjih značenja imenice *rod* odnosi, ta dva značenja pridjeva *rodni* nisu u *Mrežniku* razgraničena, nego je uvedena jedinstvena definicija.

4. tablica: Kolokacije pridjeva *rodni* i *spolni* u *Mrežniku*

rod	Kakav je rod?	alternativni, muški, nebinarni, ženski
	Što se s rodom može?	dodijeliti ga, konstruirati ga
	Koordinacija:	rod i rodni identitet; rod i spol; spol, rod i seksualnost; spol, rod ili seksualna orijentacija
	U imenima:	–
spol	U imenima:	Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora, Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova, Povjerenstvo za ravnopravnost spolova, Ured za ravnopravnost spolova
rodni	Što je rodno?	identitet, ravnopravnost, stereotip, uloga
	U imenima:	<i>Odbor za prava žena i rodnu ravnopravnost, Pojmovnik rodne terminologije, Vijeće za rodnu ravnopravnost</i>
spolni	Što je spolno?	izražavanje, identitet, karakteristika, odgoj, opredjeljenje, stereotip, život
	Koordinacija:	spolni i rodni
	U imenima:	–

Iako se pridjev *rodni* često pojavljuje u nazivima i imenima, to nije slučaj s imenicom *rod*. Tako npr. na hrvatskome možemo govoriti o *rodno osviještenoj politici*, ali imamo samo *politiku promicanja ravnopravnosti spolova* (nikad *rodova*). Postoji *Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora* (engl. Parliamentary Gender Equality Committee), koji bi se mogao zvati *Odbor za rodnu ravnopravnost*, ali ne i *Odbor za ravnopravnost rodova*, postoji *pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost spolova* (engl. Gender Equality Ombudsperson), a ne *pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost rodova*, *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova* (engl. Committee for Gender Equality), a ne *Povjerenstvo za ravnopravnost rodova*, *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova* (ne *rodova*) itd. U skladu s provedenom analizom oblikovana je i uporabna napomena koja se nalazi u rječničkim člancima natuknica *spol*, *rod*, *spolni* i *rodni*:

- U nazivima i imenima mnogo se češće u sličnome značenju upotrebljava imenica *spol* i pridjev *rodni*, a ne parovi *spol – spolni* i *rod – rodni*. Možemo govoriti o *rodno osviještenoj politici*, ali imamo samo *politiku promicanja ravnopravnosti spolova* (nikad *rodova*). *Odbor za ravnopravnost spolova* (engl. Parliamentary Gender Equality Committee) mogao bi se zvati *Odbor za rodnu ravnopravnost*, ali ne i *Odbor za ravnopravnost rodova, pravobranitelj za ravnopravnost spolova* (engl. Gender Equality Ombudsperson) ne bi mogao biti *pravobranitelj za ravnopravnost rodova*, ali bi mogao biti *pravobranitelj za rodnu ravnopravnost*. *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova* (engl. Committee for Gender Equality) ne bi moglo biti *Povjerenstvo za ravnopravnost rodova*, ali bi moglo biti *Povjerenstvo za rodnu ravnopravnost*. Slično je i s imenom *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova* (ne *rodova*).

5. Obrada spolno/rodno obilježenoga leksika u *Mrežniku*

U ovome potpoglavlju opisuje se kako se problemu spolne/rodne ravnopravnosti i izbjegavanja stereotipa pristupa u *Mrežniku*. U *Mrežniku* su ova polja povezana s rodnom/spolnom ravnopravnošću: 1. natuknica, 2. definicija, 3. primjeri, 4. kolokacije, 5. napomene. U analizi će se posebna pozornost posvetiti donošenju kolokacija, stoga je ovo poglavlje povezano s poglavljem Hudeček, Mihaljević *Kolokacije* u ovoj monografiji.

U poglavlju *Obrada imenica na primjeru mocijskih parnjaka* opisana je obrada mocijskih parnjaka u *Mrežniku*, pa je ovo poglavlje blisko povezano i s tim poglavljem. Za jezik spolne/rodne ravnopravnosti važno je izgraditi izbalansiran sustav mocijskih parnjaka bez praznih mjesta u sustavu. Iz korpusa se često iščitavaju jezični stereotipi čije bi unošenje u rječnik (u prvome redu u primjerima ili kolokacijama) dovelo do neprimjerenoga opisa. Stereotipna je predodžba da je npr. *vatrogasac* muškarac, a *sobarica* žena. U *Mrežniku* se ravnopravno donose i obrađuju u posebnim rječničkim člancima mocijski parnjaci i njihovi posvojni pridjevi.³⁰⁴ Primjerice, riječ *vatrogasac* u *hrWaC-u* potvrđena je 68 453 puta, a riječ *vatrogaskinja* samo 134 puta. Pridjev *vatrogašev* ima 10 potvrda, a pridjev *vatrogaskinjin* nema ni jednu potvrdu. Ipak, obje su imenice i oba pridjeva ravnopravno obrađeni u *Mrežniku*.

U radu Mihaljević (2018: 215) analiziraju se rezultati korpusne pretrage natuknica *muškarac* i *žena* i *mladić* i *djevojka* u *hrWaC-u* te se između ostaloga utvrđuje da se pridjevi *lijep*, *mlad* i *bivši* mnogo češće pojavljuju uz lemu *djevojka* nego uz lemu *mladić*, da se uz imenicu *žena* najčešće nalaze pridjevi *mlada*, *lijepa*, *udana*, *nesretna*, *zgodna*, *trudna*, *nezaposlena*, *pametna*, *zlostavljana*, *silovana*, *zaposlena*, a uz lemu *muškarac* *nepoznat*, *oženjen*, *odrastao*, *naoružan*, *maskiran*, *zgodan*, *sredovječan*, *privlačan*, *mlad*, *pravi*, *heteroseksualan*. U radu Hudeček i Mihaljević 2018. spominju se kolokacije *prsata konobarica*, *sisata konobarica* i *brkata konobarica*³⁰⁵ te *pohotna pekarica* (2018: 106)

³⁰⁴ To se naravno ne odnosi na mocijske parove u kojima iz izvanjezičnih razloga ne postoji jedan parnjak, vidi Lewis 2014.

³⁰⁵ Brkata se konobarica spominje u pjesmi Hladnoga piva, pa je zbog toga među najčešćim kolokacijama riječi *konobarica*.

kao rezultati dobiveni iz korpusa koji svoje mjesto ne bi trebali dobiti u mrežnome rječniku. Razlikovna skica riječi *konobar* i *konobarica* prikazana je na 4. slici.

WORD SKETCH DIFFERENCE

Croatian Web (hrWaC 2.2, RFTag)

konobar 19,919×				konobarica 6,304×			
kakovost				koordinacija			
pomoćan	60	0	...	barmen	125	0	...
priučiti	13	0	...	konobarica	97	0	...
nadrkan	13	0	...	slastičar	55	0	...
pomoćn	22	0	...	prodavač	40	0	...
uljudan	11	0	...	kuhar	744	8	...
neljubazan	32	6	...	sobarica	86	9	...
ljubazan	90	27	...	čistačica	25	8	...
brkat	8	22	...	blagajnica	7	5	...
sss	0	6	...	prodavačica	11	10	...
sisati	0	7	...	kuharica	13	24	...
prsat	0	11	...	striptizeta	0	5	...
sisat	0	15	...	konobar	0	97	...

4. slika: Razlikovna skica riječi *konobar* (gore) i *konobarica* (dolje) u hrWaC-u

Dok je *konobar* *priučen*, *nadrkan*, *uljudan*, *bezobrazan* i *pomoćni*, *konobarica* je *brkata*, *prсата* i *sisata*. *Konobar* se koordinacijski povezuje s barmenom, slastičarom, prodavačem i kuharom, a *konobarica* s kuharicom, ali i striptizetom.

5. tablica: Kolokacije riječi *konobar* i *konobarica* u Mrežniku

Kolokacijsko pitanje	konobar	konobarica
Kakav je x?	bezobrazan, ljubazan, neljubazan, pomoćni, priučeni, uljudan	ljubazna, maloljetna, mlada, mladahna, x-godišnja, zanosna
Što x može?	donijeti (jelo), naplatiti račun, naručiti jelo, poslužiti (jelo, gosta), prići stolu	donositi (jelo, račun, tanjur), ispričavati se, posluživati (goste, jelo)
Što se s x može?	dozvati ga, priupitati ga, zamoliti ga, zovnuti ga	angažirati je, pitati je, zaposliti je

Koordinacija:	barmen i konobar, kuhar i konobar, konobari i sobarice; konobar ili recepcioner, konobari ili prodavači, konobari ili kuhari, odnosi se samo na muškarce: konobari i konobarice	gost i konobarica, konobari i konobarice, kuharica i konobarica, prodavačica i konobarica, recepcioner i konobarica, sobarica i konobarica, vlasnik i konobarica

Na 5. slici prikazane su razlikovne skice riječi *sobar* i *sobarica*. Dok je *sobar* između ostaloga *ubičen* i *pomilovan*, ali i *papin* i *ruski*, *sobarica* je *napirlitana* i *naivna*.

WORD SKETCH DIFFERENCE

Croatian Web (hrWaC 2.2, RFTag)

sobar 485× **sobarica** 2,229×

kakov?				koga-što			
dianin	3	0	...	miriti	3	0	...
pomilovati	2	0	...	pomilovati	3	0	...
papin	40	0	...	kazati	2	0	...
zaraćen	3	0	...	iskoristiti	0	2	...
uhititi	7	0	...	pozvati	0	3	...
ruski	16	0	...	prikazivati	0	3	...
191	0	2	...	napasti	0	4	...
uvrijediti	0	6	...	otпустiti	0	2	...
napirlitan	0	2	...	glumiti	0	9	...
grofičin	0	2	...	silovati	0	4	...
gvinejski	0	3	...	napastovati	0	2	...
naivan	0	54	...				

5. slika: Razlikova skica riječi *sobar* (gore) i *sobarica* (dolje)

Daljnijim pretraživanjem korpusa vidimo da je *sobarica* i *prelijepa*, *seksi* i *francuska*. U 6. tablici prikazuju se kolokacije riječi *sobar* i *sobarica* u *Mrežniku*.

6. tablica: Kolokacije riječi *sobar* i *sobarica* u *Mrežniku*

Kolokacijsko pitanje	sobar	sobarica
Kakav je x?	osobni, papin	hotelska, mlada, pomoćna, sezonska, x-godišnja

Što x može?	ispričati se, svađati se	ispričati se
Što se s x može?	pomilovati ga, zaposliti ga	napasti je
Koordinacija:	sobari i konobari, sobari i kuharice; sobari, konobari i kuhari	sobarice i čistačice, sobarice i konobari, sobarice i konobarice, sobarice i kuharice; sobarice, konobari i kuhari
U vezi s x spominje se:	bijela košulja, crne hlače, suđenje	posao, usluga

U *hrWaC-u* su česte kolokacije koje odgovaraju na pitanje *Što se sa sobaricom može?* (u *hrWac-u koga-što*) *iskoristiti je, silovati je, napastovati je*, ali te kolokacije nisu primjerene za unos u *Mrežnik*.

Na 6. slici prikazane su razlikovne skice riječi *tajnik* i *tajnica*.

WORD SKETCH DIFFERENCE Croatian Web (hrWaC 2.2, RFTagger) Get more space ? ? ? ?

tajnik 65,979x **tajnica** 20,003x ? ? ? ? ? ?

koga-što	oba_u_genitivu	koordinacija	kakav?
razrješavati 16 0 ...	generalan 186 0 ...	blagajnik 158 0 ...	glavni 16,197 753 ...
razrješivati 8 0 ...	komorski 17 0 ...	dopredsjednik 121 0 ...	generalan 1,383 45 ...
izvijestiti 23 0 ...	organizacijski 27 0 ...	rizničar 73 0 ...	tadašnji 340 54 ...
obavijestiti 48 8 ...	glavni 2,859 63 ...	potpredsjednik 99 0 ...	dugogodišnji 280 53 ...
imenovati 84 14 ...	državni 3,375 999 ...	predsjednik 824 46 ...	državni 13,945 4,799 ...
kontaktirati 19 9 ...	tadašnji 27 7 ...	računovoda 43 8 ...	bivši 1,036 488 ...
smijeniti 9 7 ...	administrativan 49 20 ...	tajnik 10 43 ...	administrativan 145 90 ...
zamoliti 8 15 ...	bivši 41 40 ...	savjetnica 0 12 ...	poslovan 273 342 ...
zaposliti 13 42 ...	poslovan 46 79 ...	sekretarica 0 10 ...	američki 841 1,732 ...
glumiti 0 19 ...	dugogodišnji 0 8 ...	fikus 0 13 ...	hitlerov 13 22 ...
otпустiti 0 6 ...	gradonačelnikov 0 6 ...	blagajnica 0 20 ...	glavašev 0 18 ...
ševiti 0 6 ...	zagorčev 0 9 ...	čistačica 0 30 ...	zagorčev 0 40 ...

6. slika: Razlikovna skica riječi *tajnik* (gore) i *tajnica* (dolje) u *Mrežniku*

Skice riječi pokazuju da je *tajnik* *glavni*, *generalni* i *tadašnji*, dok je *tajnica* *Hitlerova*, *Glavaševa* i *Zagorčeva* (dakle, određena pripadnošću svojem šefu). Dok *tajnika* možemo *razrješavati*, *izvijestiti*, *obavijestiti* i *imenovati*, *tajnicu* možemo *otпустiti*, ali i *ševiti*. Takve kolokacije unatoč korpusnim potvrđama nisu ušle u *Mrežnik*. *Tajnik* je kolokacijski povezan s *dopredsjednikom*, *rizničarom*, *potpredsjednikom* i *predsjednikom*, dok je *tajnica* povezana sa *savjetnicom*, ali i *čistačicom* i *blagajnicom*.

U 7. tablici prikazane su kolokacije natuknice *tajnik* i *tajnica* u *Mrežniku*.

7. tablica: Kolokacija riječi *tajnik* i *tajnica* u *Mrežniku*

Kolokacijsko pitanje	tajnik	tajnica
Kakav je x?	bivši, dosadašnji, dugogodišnji, nekadašnji, sadašnji, tadašnji; generalni, izvršni, poslovni, osobni; biskupov, papin; tajnik društva, tajnik kabineta, tajnik kluba, tajnik Matice, tajnik ministarstva, tajnik odbora, tajnik razreda HAZU-a, tajnik Sabora, tajnik saveza, tajnik studija, tajnik udruge, tajnik udruženja, tajnik UN-a, tajnik vijeća, tajnik Zajednice sportskih udruga	ljubazna; bivša, dugogodišnja; administrativna, generalna, izvršna, poslovna; tajnica direktora, tajnica kabineta, tajnica HNS-a, tajnica LS-a, tajnica MVP-a, tajnica saveza, tajnica udruge, tajnica udruženja, tajnica veleposlanstva
Što x može?	obavljati (nadzor, administrativne / administrativne i tajničke / izvršne / stručno-administrativne / upravne / uredske poslove, poslove utvrđene statutom / zapisničara), otvoriti (akademiju, festival, izložbu, natjecanje, skup, skupštinu, svečanost), podnijeti (financijsko izvješće, izvješće, ostavku), potpisati (dokument, dopis, izjavu, memorandum, pismo, priopćenje, rješenje, ugovor, zapisnik), potvrditi (informaciju, podatak, vijest) pozdraviti (okupljene, skup), prisustvovati (kolegiju, sastanku, sjednici, svečanosti)	obavljati (administrativne / administrativne i tajničke / izvršne / stručno-administrativne / upravne / uredske poslove), nazvati koga, odgovoriti (da nema ništa novo, da ravnatelja nema, da je ravnatelj na kolegiju), potvrditi (informaciju, primitak), pozdraviti (posjetitelje, prisutne)
Što se s x može?	birati ga, imenovati ga, javiti mu se, obavijestiti ga o čemu, predati mu (člansku iskaznicu, molbu, pismo, pristupnicu, zahtjev), uputiti mu (dopis, pismo, poziv, prosvjed), zadužiti ga za što	nazvati je, pitati je kakvu informaciju, tražiti je, zaposliti je

Koordinacija:	tajnik i članovi, tajnik i blagajnik, tajnik i pomoćnik, tajnik i rizničar, tajnik i zamjenik; dopredsjednik i tajnik, potpredsjednik i tajnik, predsjednik i tajnik, ravnatelj i tajnik; tajnik ili ravnatelj, tajnik ili zamjenik; (odnosi se samo na muškarce) tajnik i tajnica; (odnosi se samo na muškarce) tajnik ili tajnica	tajnica i čistačica, tajnica i tajnik, tajnica i vozač; predsjednica i tajnica, šef i tajnica; tajnik ili tajnica

Muško/ženski stereotipi nisu ograničeni samo na profesijske imenice, pa s pomoću korpusne pretrage možemo npr. vidjeti da je *maturant alkoholiziran i pijan*³⁰⁶, a da se *maturantica* kolokacijski povezuje s *mladenkom*.³⁰⁷

8. tablica: Kolokacije riječi *maturant* i *maturantica* u *Mrežniku*

kolokacijsko pitanje	maturant	maturantica
Kakav je x?	gimnazijski, makarski, metkovski, velikogorički; ovogodišnji, prošlogodišnji	najbolje odjevena, najljepša, simpatična, osamnaestogodišnja
Što maturant može?	otplesati ples, položiti maturu, prijaviti se (na Zavod za zapošljavanje, za upis na fakultet), slaviti, upisati se na fakultet	oduševiti (Europu, gledatelje), pobijediti (na natjecanju, profesore), pohađati školu
Koordinacija:	maturant i budući student, maturant i osmaš, maturant i plesač, maturanti i profesori; (odnosi se samo na muške osobe) maturant i maturantica	maturantica i brucošica, maturantica i mladenka, maturantica i studentica; maturantice i maturanti
U vezi s x spominje se:	divljanje, generacija, godišnjak, ispraćaj, okupljanje, mimohod, ples, razred, roditelji	generacija, gimnazija, promocija, razrednik

6. Nebinarne osobe u *Mrežniku*

U posljednje vrijeme Institut za hrvatski jezik dobio je niz pitanja koja se odnose na govor o nebinarim osobama. Stoga se u primjerima značenja imenice *rod* nalazi

³⁰⁶ Tu je često riječ o množini *maturanti*, pa *pijani maturanti* nisu nužno muškarci. Zbog društvene korektnosti te kolokacije nisu unesene u *Mrežnik*.

³⁰⁷ Zanimljivo je i da je u korpusu *roker* za razliku od *rokerice star*, *ostarjeli*, *ocvao*, *vremešan* i *olinjao*.

---

i rečenica: *Nebinarnim osobama nazivamo osobe čiji se rod ne poklapa s binarnim kategorijama muškog i ženskog, odnosno koji se ne definiraju ni kao žene ni kao muškarci. Također smo u Mrežnik uz natuknicu osoba dodali podnatuknicu nebinarna osoba.*

Nebinarna osoba definirana je kao 'osoba čiji se spolni identitet i/ili rodna uloga ne uklapaju u binarnu podjelu na muškarce i žene'. Primjeri su korpusnih potvrda: *Danas je dan kada sam jako sretna jer mogu s vama podijeliti da ću se odsad identificirati kao nebinarna osoba i službeno ću promijeniti svoje zamjenice. Njegov partner, Jay (28), koji se identificira kao nebinarna osoba, odnosno ona koja sebe ne smatra ni muškarcem ni ženom, podržao je inicijativu svog ljubavnika.* Najčešće su kolokacije uz svezu *nebinarna osoba rodno nebinarna osoba; deklarirati se / identificirati se / izjasniti se kao nebinarna osoba.*

Budući da je najčešće pitanje postavljeno Institutu bilo može li se za govor o nebinarnoj osobi upotrijebiti zamjenica *oni* (prema engleskome *they*), u obradu natuknice *oni* dodana je i uporabna napomena koja daje odgovor na to pitanje:

◦ U engleskome jeziku zamjenica *they* sve se češće upotrebljava kad se govori o nebinarnoj osobi. Uporaba zamjenice *oni* u istome značenju u hrvatskome se ne preporučuje jer je u hrvatskome *oni*, baš kao i *on*, zamjenica muškoga rada kojoj u ženskome rodu odgovara zamjenica *one*. Budući da nebinarne osobe smatraju zamjenicu *ono* uvredljivom, u hrvatskome je jedino moguće upotrijebiti dvojnu zamjenicu *on/ona* ili po uzoru na neke druge jezike uvesti novu zamjenicu. Prijedlozi su oblikovani na modelima iz drugih jezika *onie*, *onu*, *onx*. Kad je to moguće, treba pitati osobu koju zamjenicu želi da se za nju upotrijebi. Na mnogim međunarodnim konferencijama navodi se uz ime osobe i osobna i posvojna zamjenica koja se na nju odnosi.

7. Zaključak

Jezik je jedno od najmoćnijih sredstava s pomoću kojega se očituje i reproducira seksizam i spolna/rodna diskriminacija. Stoga treba težiti stvaranju jezičnoga izričaja koji uklanja stereotype i predrasude. Stereotipni pristup muško-ženskim odnosima odražava se i u leksikografskoj obradi muških i ženskih mocijskih parnjaka u hrvatskim rječnicima u prošlosti i danas³⁰⁸. Stvaranje rječnika i baza podataka društveno je odgovorna djelatnost i u njima se ne bi trebali reproducirati stereotipi i predrasude, čak ni oni koji su dobro potvrđeni u korpusima, nego bi rječnici trebali biti usmjereni stvaranju jeziku koji teži uklanjanju spolne/rodne diskriminacije. Strategije izgradnje jezika ravnopravnosti i nediskriminacije razlikuju se od jezika do jezika i nemoguće je reproducirati gotove strane obrasce u hrvatskome. Pri obradi natuknica u *Mrežniku* nisu se donosili uvredljivi primjeri i kolokacije bez obzira na njihovu zastupljenost u korpusu te su u najvećoj mjeri izbjegavani (negativni) stereotipi. S druge strane, u *Mrežniku* je velika pozornost usmjerena navođenju prototipnih značenja i primjera, pa je trebalo pomiriti dvije katkad suprotne težnje, da se navode i oprimjeruju

---

³⁰⁸ Više o muško-ženskim parnjacima u povijesnoj leksikografiji vidi u Horvat i Mihaljević 2019., a u povijesnoj i suvremenoj leksikografiji u Lazić i Mihaljević 2021a i 2021b.

---

prototipna značenja i da se izbjegavaju stereotipi i predrasude te da se potiče spolna/rodna nediskriminacija i društvena osjetljivost vodeći se načelom da stereotipne predodžbe ne bi trebalo osnaživati. U *Mrežnik* su u skladu s promijenjenom društvenom stvarnošću koja se odnosi na spolnu/rodnu nediskriminaciju unesena i nova značenja imenice *rod* i pridjeva *rodni* te napomene, primjeri i kolokacije koji se odnose na nebinarne osobe.

Izvori i literatura

- Gender-neutral language in the European Parliament*. 2018. http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf (pristupljeno prosinac 2020. – veljača 2021.).
- Horvat, Marijana; Mihaljević, Milica. 2019. Dijakronijski pogled na mocijske imenice. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 45/1. 27–45.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2018. *Croatian Web Dictionary Mrežnik*: One year later - What is different? *Proceedings of the Conference on Language Technologies & Digital Humanities*. Ur. Fišer, Darja; Pančur, Andrej. Ljubljana. 106–113.
- Kovačević, Barbara. 2019. Muško i žensko u frazeologiji I. *Hrvatski jezik* 6/4. 26–29.
- Kovačević, Barbara. 2020. Muško i žensko u frazeologiji II. *Hrvatski jezik* 7/1. 23–26.
- Lazić, Daria; Mihaljević, Ana. 2021a. Stereotypes and Taboo Words in Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective – The Case Study of Croatian and Croatian Church Slavonic. *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*, Vol. II. Ur. Gavrilidou, Zoe; Mitits, Lydia; Kiosses, Spyros. SynMorPhoSe Lab, Democritus University of Thrace. 101–111.
- Lazić, Daria; Mihaljević, Ana. 2021b. Društveni stereotipi u hrvatskim rječnicima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 541–582.
- Lewis, Kristian. 2014. Parnjaci kojima nema para. *Hrvatski jezik* 1/4. 8–11.
- Menegatti, Michaela; Rubini, Monica. 2017. Gender Bias and Sexism in Language. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.470>
- Mihaljević, Ana; Mihaljević, Josip; Mihaljević, Milica. 2022. Speaking About People of Non-Binary Sex/Gender in Croatian. *Collegium antropologicum* 46/3. 175–185.
- Mihaljević, Ana; Mihaljević, Milica. 2021. *Spol* and *rod* from a Diachronic and Synchronic Perspective – Analysis of Croatian, Croatian Church Slavonic and English. *Collegium antropologicum* 45/4. 341–349.
- Mihaljević, Josip; Marković, Mario. 2023. Jezikoslovni korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 103–117.
- Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko (ur.). 2023. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Mihaljević, Milica. 2018. Muško i žensko u e-rječniku. *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku*

-
- održanoga od 4. do 6. svibnja 2017. Jezik i njegovi učinci.* Ur. Stolac, Diana; Vlastelić, Anastazija. Srednja Europa. Zagreb. 209–228.
- Mihaljević, Milica. 2021. Muško i žensko u hrvatskome jeziku i leksikografiji – stereotipi i jezična diskriminacija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 655–685.
- Mihaljević, Milica. 2023. Nazivlje spolne/rodne (ne)diskriminacije u jeziku. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 525–538.
- Miloš, Irena. 2014. Jezik i identitet. Što nam o tome govore baba i deda? *Hrvatski jezik* 1/1. 12–13.
- Miloš, Irena. 2017. Komu je jezik majka, a komu maćeha? *Hrvatski jezik* 4 /4. 8–10.
- Nahod, Bruno. 2023. Terminološka baza *Struna*. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 3–10.
- Pojmovnik rodne terminologije*. https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf (pristupljeno prosinac 2020. – veljača 2021.).
- Sczesny, Sabine, Moser, Franziska; Wood, Wendy. 2015. Beyond Sexist Beliefs: How Do People Decide to Use Gender-Inclusive Language? *Personality and Social Psychology Bulletin* 41/7. 943–954. (pristupljeno 22. prosinca 2021.)